

РОЛЬ БАТЬКІВ ТА ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Лисак Ірина, Кулібаба Сергій

Вінницький національний медичний університет

Анотації:

У даній статті розглядаються питання, пов'язані із здійсненням фізичного виховання в сім'ї. Саме, сім'я здатна сформувати свідоме ставлення дитини до проблеми

This article discusses issues related to the implementation of physical education in the family. That is, the family is able to form a conscious attitude of the child to the problem of

В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с осуществлением физического воспитания в семье. Именно, семья способна

I. Науковий напрям

підтримки здоров'я за допомогою своїх компонентів (приклад батьків та інших членів сім'ї, наявність сімейних традицій активного відпочинку і підтримки здоров'я (загартовування, заняття фізичними вправами і спортом), дотримання оптимального режиму дня, харчування, рухової активності). Доведено, що сім'я, як частина суспільства, є основною ланкою в процесі дбайливого ставлення дитини до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

maintaining health through its components (for example parents and other family members, the presence of family traditions recreation and maintenance of health (hardening, physical exercise and sports), compliance with the best mode of the day, nutrition, motor activity). It is proved that the family, as part of society, is a key link in the process of careful child relationship to their health and the health of others.

сформировать осознанное отношение ребёнка к проблеме поддержания здоровья посредством своих компонентов (пример родителей и других членов семьи, наличие семейных традиций активного отдыха и поддержания здоровья (закаливание, занятия физическими упражнениями и спортом), соблюдение оптимального режима дня, питания, двигательной активности). Доказано, что семья, как часть общества, является основным звеном в процессе бережного отношения ребенка к собственному здоровью и здоровью окружающих.

Ключові слова:

взаємодія, фізичне виховання, сім'я, батьки.

interaction, physical education, family, parents.

взаимодействие, физическое воспитание, семья, родители.

Постановка проблеми. Наслідком глибоких соціально-економічних перебудов в країні є загострення протиріч між зростаючою потребою суспільства в активних, здорових людей і катастрофічним погіршенням здоров'я дітей і підлітків [9]. Об'єктивна оцінка негативних тенденцій в області охорони здоров'я населення, недосконалість програмно-методичного і організаційного забезпечення фізичного виховання дітей та молоді, яка навчається, визначили необхідність розробки нормативно-правових актів, які спрямовані на захист прав та інтересів дітей і сім'ї. В них акцентується увага на створенні програм прилучення різних груп населення, в першу чергу дітей і підлітків до систематичних занять фізичними вправами і спортом та формування основ здорового способу життя. Рішення цього важливого завдання стає неможливим без розуміння того, що одним із факторів, який визначає формування здорового покоління, яке здібне до активної професійної, навчальної та іншої діяльності, було і залишається – фізичне виховання [2]. Важливу роль в цьому процесі грають різні соціальні інститути, однак загальна позиція сучасних досліджень дозволяє стверджувати, що саме сім'я - є не просто важливим, але і необхідним у вищій ступені дієвим компонентом фізичного виховання дітей [6].

Саме батьки є першими «учителями» у пропагуванні здоров'я серед дітей. У родинному колі проходить основна частина соціалізації здоров'я, мета якої полягає у формуванні поведінки, умінь та навичок дитини, що сприятимуть доброму самопочуттю та захисту від різних загроз для здоров'я на всіх етапах її розвитку.

Слід додати, що сім'я має певні переваги перед іншими суспільними інституціями у формуванні культури здоров'я дитини. Саме у сім'ї вона може практикувати ті навички, яких не вчать у школі чи садку, здобувати досвід у практичній діяльності, а виховання здорового способу життя може бути пристосоване до її індивідуальних потреб. Отже, у колі сім'ї дитина повинна: засвоїти основні гігієнічні навички, вміння піклуватися про себе та про інших членів родини, мати можливість формування поведінки, що спрямована на підтримку здоров'я, здобувати досвід у прийнятті рішень та виборі справ щодо питань здоров'язбереження родини.

У наш час, повноцінному прилученню до цінностей фізичної культури протягом життя людини перешкоджають як суб'єктивні причини (недостатня мотивація, спотворені схильності та звички), так і об'єктивні причини (соціально-економічне неблагополуччя, кризи духовно-моральної сфери сучасного суспільства, які є наслідком руйнування традиційних устоїв сім'ї, низька педагогічна культура батьків, недооцінка батьками ролі

ціннісного потенціалу фізичної культури, яка є визначальним фактором укріплення здоров'я своєї дитини, і недостатньо усвідомлений підхід до фізичного виховання в сім'ї при неадекватній оцінці батьками своєї ролі в цьому процесі) [3, 4, 5].

Таким чином, сім'я, яка споконвічно повинна закладати в дитині основні поняття і уявлення про здоров'я, здоровий спосіб життя, фізичне виховання, мораль і самовдосконалення на сьогодні не готова виконувати цю функцію [8]. Більшість сімей з якими ми спілкувались заклопотані вирішенням проблем економічного характеру, що посилює соціальну тенденцію самоусунення батьків від вирішення питань виховання і особистого розвитку дитини. В таких сім'ях втрачено традиційне сприйняття батьківства і дитинства. Культ життєвого успіху, матеріального благополуччя, професійного і суспільного зросту призвів до катастрофічного падіння соціального престижу материнства і батьківства, втраті традиційного розуміння сімейного виховання, порушення педагогічних традицій в сім'ї, родинних та дитячо-батьківських відносин. Всі перераховані факти призвели до численних проблем дитинства – надзвичайно збільшився відсоток дітей з відхиленням від норми в стані здоров'я, фізичного, емоційно-вольового розвитку і поведінки. Школа на сьогодні залишається одним з важливих соціальних інститутів, яка забезпечує освітній і виховний процес та дійсну взаємодію дитини, батьків і соціума [9]. У такій ситуації школа повинна бути стимулятором фізичного виховання як організація, що здійснює державну програму виховання молоді. Тому проблема об'єднання зусиль школи і батьків для активізації залучення дітей до занять фізичними вправами та підвищення фізкультурної освіченості батьків є на сьогодні актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В роботах російських вчених П. Ф. Лесгафта [7], Є. А. Покровського [10], І. А. Сікорського відзначена роль сім'ї в підтримці психофізичного здоров'я дитини.

Регулярні заняття фізичними вправами і спортом в межах сімейного побуту не тільки дозволяють вирішити оздоровчі, освітні і виховні завдання, але і, як відзначають багато авторів, зміцнюють сімейні відносини, позитивно впливають на дитячо-батьківські взаємодії. Крім того, загальновідомо, що фундамент здоров'я закладається в період внутрішньоутробного розвитку і в значній мірі залежить від здоров'я батьків. З цього виходить, що багато що визначається саме відношенням батьків до свого здоров'я і здоров'я майбутньої дитини, їх життєвою позицією у підтриманні здорового способу життя [1].

П. Ф. Лесгафт [7] надавав вирішальне значення сім'ї у вихованні дитини. Він відмічав, що для правильного і плідного виховання важливо, щоб у дитини була близька людина, якій вона могла б довіритись. Під дією оточуючих дорослих у дитини формується свій тип особистості, засвоюються звичаї та звички сім'ї. За думкою вченого, все, що придбано в дитинстві, дуже важко, а в деяких випадках неможливо виправити під час дорослішання. Неправильне виховання в дитинстві може не тільки викликати за собою такі недоліки особистості, як непристосованість до життя, неорганізованість, лінь, брехливість, але й викликати цілий ряд пороків, як алкоголізм, куріння та інше.

Є. А. Покровський [10] розглядав фізичне виховання, як самостійну педагогічну проблему надзвичайної важливості. Перш за все, він вказував на залежність фізичного виховання від соціальних, етнічних, географічних, педагогічних і гігієнічних умов і впливів. Книга Є. А. Покровського «Первоначальное физическое воспитание детей» (1888) – перший в російській педагогіці посібник із фізичного виховання дітей дошкільного віку, в якому висвітлені головні питання розвитку організму дитини, гігієнічні вимоги до організації дитячого життя.

I. Науковий напрям

Дослідження Безверхньої Г. В. [2] свідчать про те, що сімейне виховання відіграє значну роль у формуванні фізкультурно-спортивних інтересів дітей. Залучаючи дитину до спорту з раннього дитинства, батьки заздалегідь піклуються про здорове майбутнє свого «чада».

В сучасних дослідженнях визначено, що виховання здорової дитини в сім'ї не може розглядатися одноаспектно, тільки з точки зору передачі дітям соціокультурної інформації батьками [6]. Сьогодні підходи до вивчення періоду дитинства дозволяють визначити дитячу субкультуру як невід'ємну частину загальної культури.

Мета роботи:

- ☐ встановити, яку участь беруть батьки у фізичному вихованні своїх дітей;
- ☐ з'ясувати, як батьки ставляться до занять фізичною культурою та спортом;
- ☐ порівняти результати відповіді батьків різних шкіл.

Основними методами дослідження були: аналіз і узагальнення літературних даних, анкетування батьків, методи математичної статистики.

Із метою вивчення питання співпраці сім'ї і школи у фізичному вихованні дітей та ставлення батьків до фізичної культури і спорту нами була розроблена спеціальна анкета.

Дослідження проводилося в загальноосвітній школі №4 та №16 м. Вінниці в паралелі 7-х класів. Анкетуванням було охоплено 60 батьків (з них 52 жіночої та 8 чоловічої статі) ЗОШ №4 та 50 батьків (з них 43 жіночої та 7 чоловічої статі) ЗОШ №16. Вік батьків коливався від 32 до 45 років, освіта вища – 26,7 % та середня – 73,3 %.

Результати досліджень. У процесі анкетування нами були виявлені такі результати: 85 % батьків ЗОШ №4 позитивно відносяться до занять фізичною культурою, 15 % - прихильно (доброзичливо) і жодна відповідь не відображає негативного ставлення.

Відповіді батьків ЗОШ №16 суттєво не відрізнялись у порівнянні з іншою школою. Позитивно відносяться до уроку фізичної культури – 90 %, прихильно – 10 %. Також немає жодної негативної відповіді стосовно негативного ставлення батьків до уроку фізичної культури.

На питання анкети: «Чи потрібні обов'язкові уроки з фізичної культури в школі?» більшість батьків ЗОШ №4 відповіли «так» - 93,44 %, інші батьки відповіли «ні» - 6,56 %.

Інший результат спостерігаємо у відповідях батьків ЗОШ №16. Позитивно відповіли – 73,44 %, негативно – 26,56 %. Останні відсотки можна пояснити відсутністю знань батьків про роль фізичної культури у гармонійному розвитку людини, про форми організації і методи фізичного виховання в сім'ї, а також публікаціями в пресі про смертельні випадки на уроках фізичної культури. У такій ситуації першим на допомогу батькам повинен прийти вчитель фізичної культури.

Цікаво, що 81,67 % батьків ЗОШ №4 вважають що заняття фізичною культурою впливають на стан здоров'я дитини позитивно; 8,33 % вважають, що заняття взагалі не впливають; 1,73 % батьків вважають, що впливають негативно, 8,3 % батькам було важко відповісти на це запитання.

Результати відповідей батьків ЗОШ №16 не схожі. 78,17 % - вважають що заняття позитивно впливають; 8,3 % - вважають, що негативно і стільки ж відсотків (8,3 %) не змогли дати відповідь на це запитання; 5,23 % - вважають, що заняття взагалі не впливають на організм дитини.

Ставлення батьків до фізичної культури та спорту ми дізналися з питання: «Чи ставитеся Ви до занять з фізичної культури так само, як до уроків з інших предметів?». Аналіз відповідей показав, що 75 % батьків ЗОШ №4 серйозно відносяться до предмета «фізкультура»; 15 % - сприймають фізкультуру, як необов'язкову дисципліну; 10 % батьків не змогли дати чітку відповідь на це питання.

Аналіз відповідей батьків ЗОШ №16 показав наступний результат: 65 % - серйозно відносяться; 15 % - сприймають урок фізичної культури як необов'язкову дисципліну; 20 % - батьків вважають це питання спірним і не змогли дати чітку відповідь.

Письмові відповіді батьків засвідчують, що фізкультура є одним з головних предметів у школі, який вони поважають, але в усних розмовах, на жаль, більшість батьків дали інші відповіді. Їх хвилюють успіхи дітей у навчанні з інших предметів, результати навчання у музичній чи танцювальній школі. Робота дітей на уроках фізичної культури, їх позаурочна спортивна діяльність залишаються у багатьох сім'ях поза контролем і увагою батьків. Не всі розуміють, що на батьків покладена велика відповідальність за те, чи буде їхня дитина любити фізичну культуру і спорт та займатися ними, чи назавжди залишиться з думкою, що це другорядна справа і не варто на неї витрачати час. Тому нерідко причиною негативного ставлення школярів до фізичної культури є аналогічне ставлення до неї батьків.

Найкращим методом виховання звички до занять фізичними вправами є особистий приклад батьків. Якщо він обмежується лише словесними наполяганнями і розмовами про користь занять фізичними вправами та переглядом спортивних телепередач, то час, витрачений на подібне «фізичне виховання», пройде даремно.

Крім того, в нашій анкеті ми намагались в'яснити: «Чи займаються діти вдома фізичними вправами (роблять ранкову гімнастику, грають у рухливі ігри)»? Результати дослідження свідчать, що 68,33 % батьків ЗОШ №4 відповіли «так», 31,67 % - «ні».

Результати відповідей батьків ЗОШ №16 взагалі вразили. Лише 41,67 % батьків відповіли - «так», 58,33 % - «ні». Цей негативний результат ми можемо пояснити таким чином, що батьки з першого року життя дитини пильно стежать за її здоров'ям, руховою активністю, фізичним розвитком. У міру того, як дитина росте і міцніє, оволодіває рухами і первинними навичками самообслуговування та йде до школи, інтерес батьків до її фізичного виховання поступово зменшується. Також потрібно не упускати те, що комп'ютеризація «заволоділа» дітьми. Їм не цікаво рухатися на повітрі, якщо можна не встаючи зі стільця бути переможцем всіх змагань.

Сім'я – перша школа виховання. Діти засвоюють спосіб життя батьків, у сім'ї закладаються та формуються основи вмінь, навичок і звичок, визначається життєва позиція, у тому числі ставлення до фізичної культури, на що суттєво впливає рівень освіченості у цьому питанні батьків [1].

На питання: «Чи можна вважати культурною людиною того, хто не турбується про свій фізичний розвиток і фізичну підготовку?» батьки двох шкіл відповіли: 35% - «можна», 50% - «ні» і 15% - не змогли відповісти на це питання (рис. 1). Згідно досліджень Лук'янченко М.І., що чим вищий рівень освіченості батьків, тим вища вірогідність виконання батьками своєї ролі у вихованні здоров'я дітей [8].

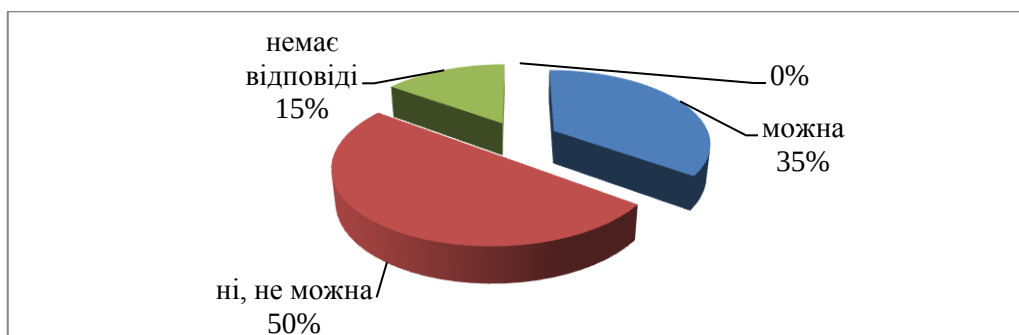

Рис. 1 Відповіді батьків двох шкіл на запитання: «Чи можна вважати культурною людиною того, хто не турбується про свій фізичний розвиток і фізичну підготовку?»

На запитання нашої анкети «Чи займаються Ваші діти в спортивній секції?», ми отримали наступні відповіді: 50% батьків ЗОШ №4 відповіли - «ні, їхні діти не займаються». Серед основних причин, які назвали батьки, були такі: «не мають бажання», «немає вільного часу», «немає коштів для оплати гуртка», «не підходить графік гуртка чи його розташування». 33,33 % батьків вважають, що їхні діти займаються в спортивній секції, при цьому всі батьки схвально відносяться до вибору дітей; 16,67 % батьків відповіли, що їхні діти ходять в інші гуртки (музична, художня, танцювальна школа).

Результати відповідей батьків ЗОШ №16 були відповідними: 40 % - відповіли, що їхні діти не займаються в спортивних секціях; 25 % - відповіли, що їхні діти займаються в спортивних секціях; 15 % - відповіли, що їхні діти ходять до інших гуртків; 20 % - батьків вказали, що їх діти не мають бажання займатися ні в спортивних секціях, ні в гуртках.

Наші дослідження збігаються з думкою провідних учених у галузі теорії фізичного виховання, сімейної та шкільної педагогіки. Підтримуємо думку науковців М. В. Данилевича, О. Д. Дубогай, Б. В. Сермеєва зі співавторами, що поняття «сім'я і здоров'я» взаємопов'язані, тому що стан здоров'я членів сім'ї впливає на функціонування, організацію, відносини всередині сім'ї, а звідси і на якість її життя. Таким чином, успішна робота над фізичним розвитком, удосконаленням фізичних якостей дитини можлива лише при взаємодії трьох основних ланок: учитель-учень-батьки. Якщо одна з них випадає або працює не належному рівні, ефективність подальшого фізичного розвитку школяра буде на значно нижчому.

Висновки. Таким чином, ставлення батьків двох шкіл до фізичної культури та спорту загалом позитивне. Але відповіді на деякі питання батьків двох шкіл наводять на думку, що окремим батькам «все одно». Але саме від батьків залежить рівень оволодіння дитиною основних навичок здорового способу життя, які матимуть вплив на її здоров'я у старшому віці та запобігатимуть різним хворобам.

Наше анкетування допомогло виявити проблеми і зробити висновок, що не всі батьки компетентні у вихованні дитини в здоров'ї. Більшість батьків керуються у процесі виховання лише власним попереднім досвідом, не беручи до уваги більш нові виховні традиції та сучасні методи виховання.

Література:

1. Бакіко І. В. Ставлення батьків до фізичного виховання і спорту / І. В. Бакіко // Молода спортивна наука України: Зб. наукових праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів, 2001. – Вип.5. –Т.1. – С.5-7.
2. Безверхня Г. В. Формування мотивації до самовдосконалення учнів загальноосвітніх шкіл засобами фізичної культури і спорту. Методичні рекомендації (для вчителів фізичної культури). – Умань, 2003. – 47 с.
3. Безденежных Г. А. Роль родителей в физическом воспитании дошкольников. / Г. А. Безденежных // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2009. - №3 –С.50.
4. Вацеба О. Ставлення батьків та вчителів до проблем фізичного виховання першокласників / Оксана Вацеба, Олена Бондарчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць Волинського національного університету. – Луцьк, 2008. – Т.2. – С.34.
5. Ким Т. К. Исходные предпосылки реализации специфических функций физической культуры в условиях семейного быта / Т. К. Ким // Теория и практика физической культуры. – 2009 - №9. – с. 58-62.
6. Ким Т. К. Формирование педагогической грамотности родителей в ходе реализации программы «физкультура для всей семьи». / Т. К. Ким // Культура физическая и здоровье. – 2009. - №6. – с. 33-37.
7. Лесгафт П. Ф. Избранные педагогические сочинения / П. Ф. Лесгафт [Вступ. ст. И.Н.Решетень; АПН СССР]. – Москва: Педагогика, 1988. – 398с.

I. Науковий напрям

---

8. Лук'янченко М. І. Педагогіка здоров'я через призму сімейного виховання / М. І. Лук'янченко // педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наукових праць під ред. Єрмакова С. С., Харків, ХДАДМ, 2011. - №9. – С.73-76.

9. Новітні медико-педагогічні технології зміцнення та збереження здоров'я учнівської молоді: Навч. посіб. для учителів фіз. кул. – Л: Українські технології, 2003. – 148 с.

10. Покровский Е. А. Русские подвижные игры / Е. А. Покровский. – Самара: Агентство образовательного сотрудничества, 2007. – 48 с.